

**Kartlegging av yrkesfaglige utdanningsprogram og
fellesfag for framtidige FoU arbeider**

Datagrunnlag fra syv videregående skoler

av

Førstelektor Jarl Ove Glein

NTNU/PLU 2009

Innhold:

Innledning

Oppsummering

Strategi og metode

Kilder til inspirasjon og utdypning

Lærersvar

Kommentarer til svarene

- Innledning
- Fravær og frafall
- Samarbeid
- Lærerutdanning
- Trivsel
- Etter – og videreutdanning
- Utfordringer i yrkesfagene
- Praksisveiledning
- Annet
- Endringsforslag

Forslag til FoU arbeid i lærerutdanning, skole og bedrifter/institusjoner

Litteratur

Vedlegg: Spørreskjema

Innledning

I forbindelse med praksisbesøk for yrkesfagstudenter i perioden mars til og med mai 2009 gjennomførte jeg en spørreundersøkelse blant lærere ved syv skoler i Midt – Norge i fire yrkesfaglige utdanningsprogram. Disse var: Helse – og sosialfag, bygg – og anleggsteknikk, service og samferdsel og restaurant - og matfag. Det innbefattet lærere både i programfagene og fellesfagene i vg1. Ved siden av spørreskjema som ble sendt ut på forhånd og administrert av en representant på hver skole, hadde jeg felles ettersamtale med deltagerne.

Hensikten var å kartlegge forhold i yrkesfagene for å gå i gang med FoU – arbeid i lærerutdanningen fortrinnsvis i yrkesfag, i skole og bedrift/institusjon. Flere mulige tema er skissert under overskriften: Forslag til FoU – arbeider. Særlig viktig er samarbeidsprosjekter innen og mellom klasser, trinn, fag, skoler som for eksempel ungdomsskole og videregående skole, høyere utdanning, lærerutdanning og bedrifter. Prosjektene kan være utviklings – eller forskningsprosjekter. Nivå og omfang, organisering og finansiering tas ikke med her.

Oppsummering

Kartleggingen avdekker store variasjoner mellom skolene når det gjelder yrkesfaglige utdanningsprogrammer og fellesfagene innen en rekke forhold som går på eleven, samarbeid på ulike områder, lærerutdanning, trivsel, utfordringer m.m. Uansett hvilke forhold som ble etterspurt skriftlig så vel som i felles ettersamtale ved hver skole, så er det større forskjell mellom lærere på samme skole enn snittverdiene på lærerne mellom skoler i samme programfag/fellesfag. Deltagertallet innen de ulike fag er for lite til at forskjellene kan generaliseres, men forskjellen i kartleggingsarbeidet var observerbar. Det er særlig store meningsforskjeller på tema som samarbeid, lærerkompetanse, trivsel, etter – og videreutdanning, utfordringer i yrkesfagene, tanken på å slutte og endringsforslag. I stor grad synes disse å ha grunnlag i ulike kulturer, fagutfordringer og arbeidsmarked.

Det er mange tema å ta tak i for FoU – arbeid på ulike nivå og på ulike områder internt i videregående skoler, bedrifter/institusjoner og ved lærerutdanningsinstitusjoner så vel som mellom dem.

Strategi og metode

Strategien var å kartlegge ved å sende ut spørreskjema til utvalgte lærere på skolene. Stort sett en i hvert av fagene. Det er ingen andre kriterier for utvelgelsen enn at noen lærere på trinnet og i faget har tilknytning til studentpraksisen. Utvalget er derfor tilfeldig og resultatene må sees i den sammenhengen. Overføring av svar i en større sammenheng er derfor ikke tilrådelig. I etterkant samlet jeg alle lærerne ved hver skole til en times felles samtale.

Da en slik utvalgsundersøkelse blir svært gjennomskiktig, har jeg i oppsummering av svarene generalisert/rubrisert gjennomsnittet for program – og fellesfagene. I kommentarene beskriver jeg svarene. Oversikt over svarene fra lærerne: 31 fra programfagene og 22 fra fellesfagene. Alle vg1. Totalt 53 lærere. Noen felles – og programfaglærere hadde klassene i to programfag

eller fellesfag, derav 60 svar. Hadde skolen to klasser i utdanningsprogrammet ble en vg1 klasse valgt ut, nemlig den som lærerstudenten hadde praksis i.

Kilder til inspirasjon og utdypning

Sentrale kilder i kartleggingen både som inspirasjon for undersøkelsen, kommentarene og som forslag til videre fordypning er (se Litteratur):

- NIFU STEP (Redaktør: Håkon Høst) Fag – og yrkesopplæringen i Norge – noen sentrale utviklingstrekk, der Utdanningsdirektoratet som oppdragsgiver ønsket en bakgrunn for egen rapportering på dette området til Cedefop (*min merknad: European Centre for the Development of Vocational Training*). Her belyses tema som læreplassstilgang, tilgang til fag – og yrkesopplæring og endringer i styringen av yrkesfagområdet. Rapporten oppsummerer eksisterende kunnskap på ulike felt samtidig som ny kunnskap tilføres. Store udekkede kunnskapsbehov avdekkes innen området. Dessverre blir det for omfattende å ta disse sidene med her.
- NOU 2008: 18 Fagopplæring for framtida, er en innstilling fra utvalg oppnevnt av Regjeringen 29. Juni 2007 for å vurdere hvordan fag – og yrkesopplæringen kan være best mulig rustet for å møte fremtidens utfordringer med Rolf Jørn Karlsen som leder. Denne innstillingen har fått en bred drøfting i fag – og yrkesopplæringen på ulike nivåer. Innstillingen gir oversikt over dagens fag – og yrkesopplæring, grunnleggende utviklingstrekk som påvirker arbeidslivet, konsekvenser for fag – og yrkesopplæringen og forslag til tiltak. Det foreslås en rekke tiltak på kort og lang sikt som både berører yrkesfaglærerutdanningen og det arbeidet de skal forestå i videregående opplæring. Det kom en rekke forslag og kommentarer til høringsforslaget. Flere av tiltakene settes i verk.
- OECD 2008 Learning for Jobs. Norsk fag – og yrkesopplæring, er et arbeid OECD utfører i medlemslandene der målet er å gjøre fag – og yrkesopplæringen mere tilpasset arbeidsmarkedet. Rapporten skisserer seks anbefalinger Norge bør ta tak i. Det gis både styrker og forbedringsmuligheter i rapporten. Samarbeidet i yrkesopplæringen mellom stat/fylke, skole og bedrift/institusjon framheves. På den andre siden anbefales Norge å ta tak i frafallsproblemet og elevenes frie valg til yrkesutdanning.
- Stortingsmelding nr. 31 (2007 – 2008) Kvalitet i skolen, tar opp både kvalitetsbegrepet, status for kvaliteten i grunnopplæringen, hva som fremmer elevenes læring (*min merknad: blant annet lærernes utdanning*) , vurderinger og tiltak, samt økonomiske og administrative konsekvenser.
- Utdanningsforbundet: Rapport 1/2009: Frafall fra fagopplæring – slik yrkesfaglærere ser det, har som hovedhensikt å få fram lærerstemmen med hensyn til hva som kan gjøres for å få færre til å slutte i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Rapporten er tatt med her både fordi lærere er nært knyttet til menneskene det gjelder og til temaet som de aller fleste lærere er opptatt av, i følge min kartlegging.

Lærersvar

Forkortelser av fagene: H/S er Helse og sosialfag, B/A er Bygg – og anleggsteknikk,

S/S er Service og samferdsel og R/M er Restaurant og matfag

Alle tall er gjennomsnitt

Tema/fag	H/S	B/A	S/S	R/M	Norsk	Engelsk	Mate- matikk	Samfunns- fag	Natur- fag
1. Antall lærere	10	8	5	9	7	5	5	7	4
2. Klassestørrelse	12	8	7	9	14	12	11	14	11
3. Elevoppmøte Minimum 80%	6	5	4	5	9	8	7	10	7
4. Tiltak for fravær og frafall	4	2	3	2	4	3	2	3	2
5. Ressursbehov for elever	5	3	1	4	5	4	4	5	3
6. Samarbeid	6	5	4	6	5	3	4	4	3
7. Lærerutdanning	7	5	2	6	5	4	3	6	1
a) Master	2	1	0	1	2	1	0	1	0
b) Bachelor	4	2	1	2	2	2	1	2	2
c) Faglærer	2	2	1	2	0	0	1	2	1
d) Ufaglært	1	1	3	1	1	2	1	1	2
e) Timelærer	1	1	1	2	1	1	2	1	1
8. Etterutdanning	7	6	3	6	4	3	4	4	3
9. Videreutdanning	8	7	4	7	6	4	4	5	3
10. Trivsel	7	5	3	6	4	2	2	4	1
11. Utfordringer	8	6	4	6	5	4	4	5	3
12. Praksisveiledning	3	2	1	3	3	2	2	2	2
13. Annet	9	6	5	7	7	5	5	7	4
14. Endringsforslag	7	5	4	5	6	4	4	5	3

Kommentarer til svarene

Noen momenter løftes fram i kommentarene. Punktet Ressursbehov for elever inngår i flere punkter i kommentarene. Heri inngår også fremmedkulturelles behov.

Innledning

Oversikten over svarene er gjennomsnitt for alle skolene i de ulike fag. Det er i alle spurte tema svært store forskjeller mellom programmene og mellom skolene. Klassestørrelsen varierte sterkt fra program til program mellom skolene og fra 4 til 14 på samme skole. Antall lærere i hvert program varierte fra 1 til 4. To skoler hadde flere elever, lærere og parallelle klasser på vg1 og variasjonen var stor i omfanget av vg2 tilbud. To av de mindre skolene hadde særlig oppmerksomhet mot ungdommens fraflytting for å gå videre i ønsket yrkesvalg til vg2.

Etter vg2 var arbeidsmarkedet en stor utfordring på hjemstedet. Disse forhold ble særlig nevnt vedrørende trivsel på skolen, mellom ledelse og lærere, mellom lærer og elev, foresatte, bedrifter/institusjoner og på det administrative plan både på stedet og fylkeskommunen. Hele samfunnet hadde valg og arbeidsplasser på agendaen. Dette gjaldt også på de større stedene, men ikke i samme omfang. Uro for framtida kan være et stikkord på dette forholdet.

Fravær og frafall

Frafallsproblemet varierte sterkt mellom programmene både på samme skole og mellom skolene. I sammenligning mellom skolene fant jeg ingen sammenheng i størrelsen på frafallet og skolens størrelse. Derimot var tiltakene som ble satt i verk og særlig føre var, svært ulikt mellom skolene og programmene på samme skole. Her ga lærernes svar, særlig i ettermøtet et klart inntrykk av at kontakten med elevene, kolleger, ledelsen, foresatte og samfunnet rundt hadde og måtte ha fokus på dette. De mindre skolene synes å ha dette bedre tilrettelagt og lærerne på disse skolene hadde samme mening. De var klart bevisste på dette.

De fleste uttrykte at oversikten over forholdene var enklere på mindre skoler og i små klasser, men også at ungdomsflukten fra videre utdanning gjorde forholdene særlig fokusert. På de større skolene mente lærere at ledelsen og apparatet rundt frafall gjorde dem mindre involverte. Det var imidlertid stor uenighet blant lærerne om disse påstandene.

Yrkesfaglærerne var mere tilbøyelige til å gi elevene mer praksis og mindre teori selv om det medførte kompetanseproblemer. Praksis i arbeidsmarkedet var en læringsarena og et mulig alternativ som programlærerne i stor grad foreslo som tiltak mot frafall.

Oppsummeringen på fravær og frafall og muligheten for å hente disse elevene tilbake må uansett ha et sterkere fokus på alle plan framover, mente de aller fleste. Oversikten over tallene er uklare, men det kan synes som om mange finner annet å gjøre som er mer i takt med interessene og yrkesvalg. Uføredelen av ungdom er urovekkende, så utfordringene er store.

Fravær og frafall var ikke overrepresentert blant fremmedspråklige eller fremmedkulturelle selv om antallet var lite av totalt antall elever.

Samarbeid

Forholdet mellom kolleger og med ledelsen var noe som opptok mange. Samarbeid med bedrifter/institusjoner var et annet stort samtaleemne og mange utfordringer med praksisplasser i skoledelen og lærlingdelen særlig i de mindre skolene. Ofte måtte lærerne selv ta disse utfordringene og det ga merarbeid. Lærlingetid i skolen var det ingen som så på som noe godt tilbud. Her er arbeidsmarkedet utfordringen på mindre steder.

Yrkesfaglærerne tok ofte selv initiativ til bedrifts -/institusjonssamarbeid bygd på bekjentskaper. Praksisarenaen var et tydeligere samarbeidsfelt både for elevene – og yrkesfaglærerne i større grad enn for fellesfaglærerne.

Nærmere samarbeid på ulike områder og bedre ressurser for økte tiltak til elevene var det området de fleste hadde synspunkter på. Her var engasjementet på topp med forslag på konkrete tiltak som kurs på databruk i undervisningen, retningslinjer for pedagogisk bruk av informasjon og forholdet lærebøker og digitale læremidler. Bruk av PC må fokuseres sterkere både som utdanning for lærere og som pedagogiske kurs. Dette tema sammen med vurdering og veiledning var de mest etterspurte for etter – og videreutdanning.

Når det gjaldt utstyr i yrkesfagene hadde mange avtaler med bedrifter/institusjoner om lån, utplassering m.m. Her er personlige bånd til fagfeltet avgjørende for å holde tritt med fagutviklingen.

For de fleste lærerne var samarbeid med andre klasser, fag, skoler, bedrifter, høyere utdanning positivt og noe som var ønskelig. Det gjaldt både for elevenes - og egen utvikling faglig så vel som personlig og sosialt. "Påfyll" fra andre med annen fagbakgrunn og - erfaring var særlig etterspurt både i diskusjoner, timelærere, prosjekter m.m.

Lærerutdanning

Det mest uoversiktlige og urovekkende er punkt 7 om fag – og lærerutdanning i yrkesfagene. Debatten om at lærerne skal opp på mastergradsnivå er en målsetting som er langt fram i tid i den takt utdanningen nå foregår for yrkesfaglærerne. Det er store variasjoner av fagutdanningsnivå mellom programmene og særlig mellom større sentrumsnære skoler og skoler i mindre kommuner/steder. Dette gjelder også kompetansenivået i fellesfagene. På dette punkt var fellesfaglærerne samstemte, mer videreutdanning på mange områder og særlig på kompetansenivå mot bachelor - og mastergrad.

De fleste yrkesfaglærere er fagutdannet, men i denne kartleggingen er ikke alle utdannet i programfaget. Mange har heller ikke lærerutdanning, men sammenhengen mellom fagutdanning og lærerutdanning synes ikke ut fra denne kartleggingen å være så sammenfallende som vi skulle tro.

Flere hadde fagutdanning, men ikke lærerutdanning. Spørsmålet blir ved ansettelse: Fag eller pedagogikk. I flere yrkesfag er det mangel på begge deler av den sammensatte kompetansen og særlig på mindre steder. Dette er en utfordring. Vi kan stille oss spørsmålet om hvorfor så få søker 3 – årig bachelor med lærerutdanning i yrkesfag. Fellesfaglærerne var i større grad

enn yrkesfaglærerne fokusert på utdanningsnivå og særlig mastergrad. For yrkesfaglærerne var fokuset mer rettet mot å opprettholde kontakten og samarbeidet med arbeidsmarkedet utenfor skolen og holde seg faglig à jour den veien i stedet for gjennom høyere utdanning.

Er det til syvende og sist finansieringsbistand til studentene for utdanning til læreryrket som mangler for å få gode fagutøvere til å velge yrket? Lærerne mente i stor grad det. Rekruttering er eksempel på FoU – arbeid der flere parter kan delta.

Etter – og videreutdanning

Veiledningskurs for lærere i mange henseender både i undervisningssituasjonen, men også i praksissituasjoner og mellom kolleger og ikke minst for lærerstudenter ble ønsket av mange. Her igjen er støtte, finansiering og permisjon med lønn viktige moment.

Videre er evaluering i vid betydning et tema som mange ønsker å gå videre på. Det gjelder særlig vurdering for læring, underveisvurdering, eksamensordninger der bruk av hjelpemidler ble påpekt. Måter å aktivisere elevene på og gi inspirasjon, glede og motivasjon i læringsarbeidet ble nevnt av mange. Behovet for å samtale og synliggjøre egne og andres arbeid i skolen er stor blant lærerne.

Yrkesfaglærere var fokuserte på korte kurs som oppdateringer i eget fag/yrke som etterutdanning med særlig vekt på overføringsverdi til framtidens yrkesutøvere, altså elevene i faget. Især gjaldt det lover, forskrifter, helse og miljø, nye produksjonsteknikker/verktøy, materialer og lignende. I videreutdanningssammenheng var det bachelorutdanning og hospitering i eget yrke de ønsket. Fellesfaglærerne var orienterte mot mastergrad som videreutdanning og med tema som vurdering, veiledning og databruk.

FoU – arbeid i mange sammenhenger innen og mellom skoler/bedrifter/lokalsamfunn ble framhevet av mange for å dokumentere eget arbeid og utvikling av gode eksempler. Hvordan dette skal organiseres var særlig aktuelt som tema. Betingelsen var at ressurser, særlig i form av tid/avspasering fra undervisningsarbeid ble påpekt som absolutt, for å sikre kvalitet i prosessen og dokumentasjonen Andre tema er metoder, tilpasset opplæring, bruk av data.

De fleste ønsket både etter – og videreutdanning og det på de samme tema, men et tydelig skille i denne kartleggingen gikk mellom lengden på utdanningene. Etterutdanningene syntes de fleste skulle være korte studiepoengkurs, mens videreutdanning burde være over lengre tid, nærmere bestemt fra ett år og oppover med studiepoeng.

Kompetanseheving, lønnsøking, permisjon med lønn og utgifter dekket var det nesten enighet om uansett type utdanning. Dog var det en tendens til at etterutdanning avstedkom flere krav som nevnt over mens videreutdanning kunne være et signal på skifte av arbeid/arbeidsplass og således ikke i sin helhet belastes skolens konto. Forskjellen var ikke svært stor, men tydelig.

Uansett etter – eller videreutdanningsperspektivet var forhold som gikk på elev, metoder, arbeidsmåter, tilpasset opplæring, veiledning, vurdering tema som var etterspurt, men da på individgrunnlag. Hvordan alle uansett forutsetning skulle ha læringsutbytte opptok de fleste lærerne, men virkemidlene og friheten til selv å velge læringsmåte for elevene var det stor

uenighet om. Det var ikke klare preferanser mellom programfag – og fellesfaglærerne, men mer mellom de utdanningsprogrammene som hadde mennesket som læringsfokus (helse – og sosialfag og restaurant og matfag) og det teknologiske utdanningsprogrammet (elektrofag). Service og samferdsel var delt der hotelldelen for å si det enkelt tenderte mot å likhet i synspunktene til helse – og sosialfag og restaurant og matfag og transportdelen mot elektrofag.

Ulikhetene bestod i større frihet for elevene i valg av læringsmåter, valg av gruppedeltagere, bruk av tekniske læremidler, større bredde i temavalg, kreativitet, individuell tilpasning, rapporterings – og dokumentasjonsmåter. Elektrofaget og særlig transportdelen i utdanningsprogrammet Service og samferdsel, var mere fokuserte på regler, normer, rutiner og at oppgaver og løsninger var bundet i aksepterte og bundne løsninger hjemlet i lover. Sertifisering var et stikkord. Individuelle løsninger kunne lett føre til utrygghet, lovløshet, ansvarsfraskrivelse og skader både på mennesket, maskiner og miljøet.

Trivsel

Lærerne var svært opptatte av at dette berørte både deres trivsel og forholdet elev – klasse – lærer. Her ligger mange forslag til FoU – arbeid. Trivsel mente mange også hadde mye å gjøre med skiftende arbeidsoppgaver, registreringsarbeid, rapportering og nye planer og forskrifter på løpende bånd. Mange uttrykte bekymring for at læreren arbeid mer og mer ble av administrativ art og mindre til læringsarbeid og elevtiltak. Vurderingsarbeid, PC – bruk ble særlig nevnt som utfordringer.

De aller fleste lærere i denne kartleggingen trives i arbeidet med ungdom. Mistrivsel er i stor grad knyttet til administrative pålegg, kveldsarbeid, rapportskrivning og samarbeidsforhold slik som tidligere beskrevet. Det var noen som nevnte den fysiske tilstanden på skolebygningene, toalettforhold, dusj – og sanitærforhold og liten kapasitet, ventilasjon og varme, men ikke mange. De fleste som mistrivdes av disse grunner sa de i første rekke talte på vegne av ungdommen, altså elevene.

Hovedinntrykket er at lærerne trives i sitt yrke og at utfordringene for det meste er faktorer de ikke har ansvaret for, men som de er en del av. Legger vi til opplysningene i punktet Annet om at mange lærere kan tenke seg å slutte om de hadde hatt andre alternativer nært hjemstedet, så blir totalinntrykket at mange er misfornøyde. I større grad enn fellesfaglærerne var yrkesfaglærernes mistrivsel knyttet til at forbindelsen med arbeidskolleger i faget/yrket ble dårligere som følge av stor arbeidsbelastning i skolen. Ønsket om hospitering – prøve seg i yrket igjen som en sa – var fremtredende.

Avhengig av kategoriene spørreskjemaet deles inn i, kan trivselsfaktoren totalt sett være særs viktig å se på for å bevare lærere over tid. Det er mange faktorer som innvirker, og som gir grobunn for betydelige forbedringer i lærernes hverdag og derved læringsmiljøet på skolene.

Utfordringer i yrkesfagene

Kommentarene til gjennomsnittssvarene gir klare indikasjoner om at yrkesfagene i videregående opplæring har en stor jobb å gjøre både med videreutvikling av eksisterende forhold, nye utfordringer og kompetanseutvikling innen faget, pedagogisk utvikling med

fokus på eleven – tilpasset opplæring, samarbeid på ulike områder og nivå, vurderings – og veiledningsområdet, yrkes og – karrierevalg for eleven. Her er samarbeid med ungdomsskolen, foresatte, arbeidslivet og samfunnet ellers svært viktig.

Lærerutdanning blir en sentral del av denne kompetanseutviklingen for den enkelte lærer, instruktør i bedriftene, ledelse på ulike nivåer og det administrative – og politiske området. Det er svært viktig, uansett nivå, at lærergruppen får delta og involveres i forhold som berører dem og som de skal ha ansvar for.

Det var forskjeller mellom faglærerne i ulike fag om de så for seg utfordringer og hvilke disse var. Særlig var det store forskjeller innen samme skole. Flere lærere hadde flere utfordringer selv om tabellen indikerer hvor mange lærere som hadde utfordringer og ikke totaltallet på utfordringer.

Tre forhold var særlig mye berørte i følgende rekkefølge:

1. Frafall i videregående skole. I dette inngår fravær og frafall. De fleste lærere har en mening om dette og det er mange forslag til hvordan situasjonen kan bli bedre. De går fra mindre teori til mere praksis, utsettelse av skolegangen for å inngå i et arbeidsforhold, ulike måter å ta elevene med på råd/ tiltak, ta ansvar til fleksibel arbeidstid og tettere oppfølging av en voksen person personlig, sosialt og faglig. Her inngår også tiltak innen klassens rammer med individuelle løsninger til fellesaktiviteter og gruppesammensetninger med identitetsfølelse.

2. Lærerens arbeid med oppgaver, ansvar, arbeidstid/kveldsarbeid, rapportskrivning, møter av ulike slag. Dessuten nevnte mange ulike samarbeidskonstellasjoner med lærere, klasser, andre skoler, bedrifter/institusjoner, lokalmiljøet. Lærerne føler at de har for mye spredte arbeidsoppgaver samtidig som de ønsker større ansvar og deltagelse. Her mente mange at de hadde en stor utfordring i å definere hva de egentlig ønsker.

Noe må bort om noe skal inn som en lærer sa. FoU arbeid, etter – og videreutdanning er spesielt ønskelig å ta fatt på, men hvordan få det til? Forholdet til foresatte og ledelse på ulike nivå innen og utenfor skolen var også tema som flere ønsket fokus på. Til sist gjelder det samarbeidet og yrkesrettingen yrkesfag og fellesfag. Der mente mange mye kunne vært gjort med konkrete tiltak.

3. Ressursøknings er det tredje forholdet de fleste har meninger om og som er en nødvendighet om skolen skal blomstre. Mange mente at økonomien som sådan er bra i norsk skole, men noe må være galt i fordelingen. Jeg prøvde å spørre nærmere om de kunne eksemplifisere, men det var vanskelig. Men for å konkretisere, så gjaldt det færre elever per lærer generelt, flere midler og personer til individuelle tiltak, mere moderne utstyr til skolen, mer frikjøp av lærere til etter – og videreutdanning, FoU – arbeid, internasjonalisering både for elever – og lærere med mobilitetsprogram, ekskursjoner m.m.

Samarbeidstiltak som tidligere sagt, må styrkes og intensiveres. Innredning av skolen generelt, klasserom spesielt må oppgraderes i forhold til tilstand, elevantall, lærertall, organiseringsformer og arbeidsmåter for eksempel enearbeid, gruppearbeid, klassearbeid med

og uten læremidler og fysisk aktivitet, musikk, utstyr m.m. Forventninger og kompetansemål gir indikasjoner på hvilke ressurser som er påkrevd, men etterleves det? Mange kommentarer.

Som tidligere nevnt er yrkesfaglærerne særlig fokusert mot praksis og arbeidslivet utenfor skolen. I tillegg var de i denne kartleggingen også tydelige på karriereveiledning som nødvendig tiltak i ungdomsskolen. Flere hadde deltatt i slike sammenhenger med presentasjon av sine fag og muligheter. Yrkesretting var det andre forholdet yrkesfaglærerne ønsket bedre fokusert og at konkrete tiltak ble satt i verk i større grad selv om de fleste lærerne hadde deltatt i fellesprosjekter programfag og fellesfag. De andre store utfordringene som her er nevnt var det stort sett enighet om.

Praksisveiledning

Når det gjelder å ta på seg veilederoppgave for lærerstudenter, så sier omtrent 1 av 3 lærere seg positive uansett premissene som myndighetene legger til grunn. Tallene gjelder de som var interesserte om de fikk veiledningskurs, samt alle utgifter dekket. For de som ikke ønsket et slikt arbeid var ingen fristet av veiledningskurs. Omtrent halvparten kunne kanskje tenke seg veiledning om arbeidet var bedre honorert, men tallfesting var få villige til.

Synspunktene og uvilligheten til å påta seg praksisveiledning for lærerstudenter er en utfordring for lærerutdanningen og berørte i like stor grad allmennfaglærerne som yrkesfaglærerne. Dette er forhold som lærerutdanningen snarest må ta fatt i. Vi er avhengige av skolen som praksisarena for våre studenter. Uten en massiv oppslutning fra lærere, må nye tiltak vurderes.

Når det gjaldt veiledning generelt mellom lærerne, var yrkesfaglærerne særlig positive til andre yrkesfaglærere og fellesfaglærerne i forhold til det fellesfaglærere var, men forslag til samarbeid yrkesfag - og fellesfaglærere med hensyn til kollega –/fag – veiledning ble kun tatt opp ved 2 skoler. Ved de andre skolene var ikke det tema. Hva sier det? Jeg opplevde en klar ulik samarbeids – og læringskultur mellom yrkesfag - og fellesfaglærerne i de fleste skoler.

Annet

Punktet kalt Annet inneholder særlig forhold som berører arbeidsoppgaver, ansvar, deltagelse og lærerens muligheter til å innvirke på arbeid, lokalmiljø, økonomi, ressursdisponeringer, utvalgsarbeid på særlig nasjonalt - og lokalt nivå. Innflytelse etterlyste mange. Mange lærere følte i denne undersøkelsen at de ikke ble tatt med som fagfolk på områder som berørte dem, faget, skolen og kompetansen de har. Disse forhold innvirker også på trivselen både i skolehverdagen, men også med tanke på kompetansebygging generelt. Motivasjon og aktivitet skapes både av en selv, men i læreryrket særlig gjennom involvering og samarbeid mente mange.

Svært mange lærere var ikke fremmed for å bytte arbeid. Satt på spissen modererte mange seg til at de ofte så på stilling ledig annonser og aller helst i lokalmiljøet. Især var det i anstrengende perioder med mye administrative oppgaver, samarbeidsproblemer og i konfliktsituasjoner. Det som særlig karakteriserer situasjonen er at disse tankene opptrer i perioder. Flere sa det var et uttrykk for at de ikke var fornøyde med forholdet fagkompetanse

og muligheten for å utøve denne. Fokus i lærerarbeidet var i sterk grad knyttet til elev – og disiplinutfordringer, samarbeid og administrativt arbeid som følte rutinepreget og belastende. Utdanningen de hadde var ikke særlig tilpasset disse oppgavene.

Yrkesfaglærerne hadde en annen tilnærming. De var enige i synspunktene, men de hadde kommet ”utenfra” og ”inn i skolen”. De hadde mer eller mindre tatt steget av grunner som alder, arbeid på hjemstedet, interessen for arbeid med ungdom og følte ansvar for rekruttering til eget fag/yrke. Omtrent halvparten av dem kunne vurdere skifte av arbeidssted fra skole til fagutøver, men ytterst få vurderte skifte av fagområde.

Endringsforslag

Det ble nevnt en rekke forslag til endringer fra lærerne både i spørreskjemaet og i ettersamtalen. Disse kan deles i 3 forhold i følgende prioriterte rekkefølge:

Forhold som gjaldt læreroppgavene, elevforhold og samarbeid. Endringene gjaldt særlig læreroppgavene som de fleste mente måtte spisses til mindre rutinepregete, administrative føringer, mer faglig fokus og etter – og videreutdanning. Dette ved siden av mer ressurstilgang til bedring av elevlæringen med støttelærere, ulike tiltak og mindre grupper var særlig påfallende og de viktigste grunner til at mange så seg om etter annet arbeid. Med samarbeid tenkes på foresatte, lokale næringsliv, andre skoler, kolleger og ledelse. Mange tok til orde for ressurstilgang på disse områder da trivsel, kommunikasjon og bedring av arbeidsforhold og økt læringsutbytte ville kunne oppnås.

Endringsforslagene har nær sammenheng med utfordringer som ble nevnt av lærerne. Rekkefølgen i disse var elevforhold, lærerens oppgaver og så ressurser. I endringsforslagene snus rekkefølgen på elevforhold og lærerforhold. I tillegg er tredje forholdet ulikt der ressurser nevnes i utfordringer, men samarbeid nevnes i endringsforslag. Går vi nærmere inn på detaljene i de to ulike hovedforholdene er de nok mer like i innhold enn overskriften skulle tilsi. En rekke av samarbeidstiltakene i endringsforslagene er avhengige av ressurstilføring. Se utfordringer. Disse forholdene var det stort sett enighet om mellom yrkesfag – og fellesfaglærerne

Forslag til FoU arbeid i lærerutdanning, skole og bedrifter/institusjoner

Ut fra det som er kommet fram i denne kartleggingen gis aktuelle FoU – områder både som utviklingsarbeid og som forskningsfelt i en tilfeldig rekkefølge:

- Læreren som samfunnsressurs
- Lærerkompetanse, innhold, nivå
- Finansiering i yrkesfaglærerutdanningen
- Selvstendighet og ansvar i fagutøvelsen
- Framtidas yrkesfaglærer
- Grunnutdanning, etter – og videreutdanningsområder

- Mål - kompetanser, innhold, organisering og vurderingsformer i yrkesfaglærerutdanningen
- Praksis og yrkesfaglærer
- Skole, arbeidsliv og samfunn lokalt og nasjonalt
- Lokalmiljøet som læringsressurs
- Teknologi og yrkesfagene
- Yrkesfagene i et internasjonalt perspektiv
- Individuelle ønsker og samfunnets yrkesbehov
- Forskning og utvikling
- Tilpasset opplæring i yrkesopplæringen
- Fra uerfaren til ekspert i faget/yrket
- Vurderingsarbeid
- Veiledningsarbeid
- Læring og mestring
- Fravær og frafall
- Yrke og egnethet
- Trivsel i yrkesutøvelsen
- Helse, miljø og sikkerhet i yrkesfagene
- Lærling – og fadderarbeid i yrkesopplæringen
- Samarbeid mellom ulike partnere
- Trivsel, deltagelse, involvering
- Teori og praksis i fag – og yrkesopplæringen
- Lærerkompetanse – Instruktørkompetanse
- Yrkesfaglærerens arbeidsoppgaver og arbeidsdag
- Skoleutvikling, utdanningsprogram, stedsvalg, distriktsutbygging
- Skolen som lærings – og kulturell arena
- Læringsarenaer i fag – og yrkesopplæringen
- Fagarbeiderkompetanse i framtida
- Historie, kultur og identifikasjon i yrkesfagene
- Yrkesretting fellesfag og yrkesfag
- Praksisformer, mål, organisering og ansvar
- Fra elev - lærling til fagarbeider
- Vurdering av kompetanser
- Bruk av data/IKT og lærebøker
- Elevfrihet under ansvar
- Læringsstiler
- Yrkesutdanningen i Norden/Europa
- Lærer og yrkesutøver
- FoU arbeid i skole og arbeidsliv
- Fadderordninger under og etter opplæringen
- Ulikheter by og land, gutter og jenter, ulike utdanningsprogram
- Generalisering eller spesialisering i lærerutdanningen
- Yrkesvalg og kjønn
- Likhet og likeverd i yrkene

Litteratur

- Cedefop – European Centre for the Development of Vocational Training
- EUs kvalifikasjonsrammeverk – European Qualifications Framework for Lifelong learning (EQF)
- Kommuneforlaget 2009 (Redaktør: Espen Lynghaug): Fagopplæringsboka 2009 – 2010
- Lovdata: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (Opplæringsloven) 1998 med revideringer
- Nettsteder: Utdanningsdirektoratet, yrke, departement, fylket, vilbli.no
- NIFU – STEP Rapport 20/2008 (Redaktør Håkon Høst): Fag – og yrkesopplæringen i Norge – noen sentrale utviklingstrekk
- NOU 2008: 18 Fagopplæring for framtida (Karlsenutvalget)
- OECD 2008 Learning for Jobs. Norsk fag – og yrkesopplæring
- Skolenettet: Grep: Læreplaner i vidaregåande opplæring
- Stortingsmelding nr. 11 (2008 – 2009) Læreren Rollen og utdanningen
- Stortingsmelding nr. 31 (2007 – 2008) Kvalitet i skolen
- Utdanningsforbundet: Rapport 1/2009: Frafall fra fagopplæring – slik yrkesfaglærere ser det

Vedlegg

Spørreskjema

Vi ber om at du fyller ut data for din utvalgte klasse i ditt/dine fag slik x har informert dere om i tidligere brev og at dere på x skole tar med utfylt skjema til fellesmøtet som er annonsert av x. All data hentes fra skoleåret 2008/09 for gjeldende klasse.

Takk for deltagelsen! Hilsen Jarl Ove Glein Yrkesfag PLU/NTNU Trondheim

Skole:

Programområde/programfag/fellesfag:

1.Fag. Spesifiser:		
2. Klassestørrelse. Spesifiser:		
3. Elevoppmøte - Minimum 80%. Spesifiser:		
4.Tiltak for fravær og frafall. Spesifiser:		
5. Ressursbehov for elever. Spesifiser:		
6. Samarbeid. Spesifiser:		
7.Lærerutdanning		
a)Master – i:	Fag ellers:	
b)Bachelor – fag:		
c)Faglærer - fag:		
d)Ufaglært - i:		
e)Timelærer - i:	Antall timer pr. måned:	
8. Etterutdanning	Hvilken:	Lengde:
Krav:		
9. Videreutdanning	Hvilken:	Lengde:
Krav:		
10.Trivsel. Spesifiser:		
11.Utfordringer. Spesifiser:		
12.Praksisveiledning. Ja/Nei. Krav:		
13.Annet. Spesifiser:		
14.Endringsforslag. Spesifiser:		